

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Vajaduspõhine õppetoetus ja
selle mõju kõrgkooliõpingutele
Aune Valk

Haridus- ja Teadusministeerium
2018

Vajaduspõhine õppetoetus ja selle mõju kõrgkooliõpingutele

Autor: Aune Valk (Haridus- ja Teadusministeerium)

Viitamine: Valk, A. (2018). Vajaduspõhine õppetoetus ja selle mõju kõrgkooliõpingutele.

Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

© Autor ning Haridus- ja Teadusministeerium, 2018

Väljaandja: Haridus- ja Teadusministeerium

Keeleline korrektuur: Inga Kukk

Sisukord

Lühikokkuvõte	4
Tänuõnad	5
Sissejuhatus	6
1. Varasemad uuringud	6
1.1. Vajaduspõhise õppetoetuse uuring 2014	8
1.2. 2015. aasta vilistlaste uuring	9
1.3. EUROSÜUDENTi uuring	10
2. Õppetoetuse taotlemine ja saamine eri rühmades ning toetuse mõju õpingute edukusele EHISe andmetel	13
2.1. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemine	14
2.2. Toetuse saajate ja mittesaajate profiil, hüpoteetilised mõjud toetuse saamise tingimuste muutmisel.....	18
2.3. Seosed õppetoetuse taotlemise, saamise ning õpiaja ja staatuse vahel	23
3. Kokkuvõte.....	30

Lühikokkuvõte

Käesolevas analüüsis on varasemate uuringute, vajaduspõhise õppetoetuse taotluste ja muude EHSe andmete baasil püütud hinnata vajaduspõhise õppetoetuse süsteemi tugevusi, nõrkusi, mõju ja muutmise vajadust. Kokkuvõtlikult võib välja tuua järgneva.

- 1) Võrreldes meiega sarnaseid (Kesk- ja Ida-Euroopa) riike, kus õppemaksu maksab väiksem osa üliõpilasi, saavad Eestis vajaduspõhist õppetoetust pigem paljud ehk neljandik I astme täiskoormusega õppivatest üliõpilastest. Paljudes riikides on toetuse saajaid vaid ca 10%.
- 2) Erinevad uuringud näitavad, et üliõpilased peavad vajaduspõhist õppetoetust vajalikuks ja taotlemise protsessi lihtsaks, kuid süsteemi ebaõiglaseks, kuna üliõpilase sissetulek seotakse kuni 25. eluaastani tema pere omaga.
- 3) Eurostudenti uuringu raames kogutud andmed näitavad, et toetus jõuab enam seda vajava sihtgrupini ja et vanemate majanduslik olukord on toimetuleku puhul oluline. Tajutud rahaliste raskuste ja õppetoetuse saamise vaheline seos on lineaarne: nende hulgas, kel on kõige enam rahalisi raskusi, on toetuse saajate osakaal kolm korda suurem (32%) kui nende hulgas, kel raskusi üldse pole (11%). Need, kel on suured rahalised raskused, aga kes toetust ei saa, hindavad oma vanemate majanduslikku olukorda keskmiselt oluliselt kehvemaks.
- 4) Kõige rohkem puudutab vajaduspõhine õppetoetus kõrghariduse esimese astme üliõpilasi. Esimeses astmes on kõige enam taotlejaid, toetuse saajaid ja neid, kes vajavad toetust toimetuleku eesmärgil.
- 5) 2015. a vilistlasuuring, kus ei saanud eristada vajaduspõhist õppetoetust teistest stipendiumitest ja toetustest, tõi välja, et nendest, kes said õpingute ajal toetust või stipendiumi, lõpetasid õpingud nominaalajaga või kiiremini 70% vilistlastest, samas kui nende seas, kes ei saanud toetust, lõpetas nominaalajaga või kiiremini 51% vilistlastest. Puhtalt vajaduspõhise õppetoetuse saajate analüüsist sellist seost välja ei tule. Õppetoetuse saamise ja nominaalajaga lõpetamise seos pole tõenäoliselt põhjuslik niipidi, et toetuse saamine toetaks kiiremat lõpetamist. Pigem on nominaalajas püsimine eeldus, et toetust (või stipendiumi) saada.
- 6) Käesolevast analüüsist ei ilmnenud selgelt seost vajaduspõhise õppetoetuse saamise või mittesaamise ning akadeemilise puhkuse võtmise, katkestamise või nominaalajaga lõpetamise vahel. Katkestajad küll taotleavad toetust enam ning saavad enam negatiivseid vastuseid oma taotlustele, kuid muid tegureid arvesse võttes ei ilmne põhjuslikku seost õppetoetuse mittesaamise ja katkestamise vahel.
- 7) Kuigi vaid 10–20% üliõpilastest ütleb, et vajaduspõhise õppetoetuse saamine mõjutas nende tööl käimist või töökoormust, on toetuse saamisel ja töötamisel siiski selge seos. Nende hulgas, kes semestri vältel ei tööta, on toetuse saajaid 26%, aga nende hulgas, kes pidevalt töötavad, vaid 10%. Samuti on seotud töötundide ja õppetoetuse saamine töötavate tudengite hulgas. Nendest, kes töötavad alla 20 tunni, saavad õppetoetust 24%, neist, kes enam kui 30 tundi, vaid 7%.
- 8) Kuna kõige ebaõiglasemaks tingimuseks vajaduspõhise õppetoetuse juures on tudengite hinnangul nende sissetuleku sidumine pere omaga kuni 25. eluaastani, hindasime eri andmetest lähtudes ka selle tingimuse muutmise tagajärgi. Kuna 55% alla 24-aastastest tudengitest ise ei teeni ning nende hulgas, kes teenivad, jääb sissetulek umbes pooltel alla maksimummäära (ca 400 eurot), võiksid vajaduspõhist õppetoetust perest lahti sidumisel saada 2/3 kuni 24-aastastest üliõpilastest. Seda on

ligi kolm korda enam, kui praegu on toetuse saajaid. Süsteemi sellises mahus muuta pole realistlik.

- 9) Pereliikmete sissetulekust lahtisidumisel oleksid toetuse saamisel eelistatud need, kes ise tööl ei käi (ei pea käima) ja/või kelle sissetulek jääb alla lubatud maksimummäära. See omakorda kitsendab nende võimalusi, kelle kulutused (ja kulude katmiseks vajalikud ise teenitud tulud) nt eluasemele on suuremad, s.o noored, kes toetust tegelikult enam vajavad. Üheks selliseks rühmaks, kes toetust enam vajab, on mujalt kui Tallinnast ja Tartust tulijad, kes bakalaureuseõppes ka taotlevad ja saavad enam toetust.
- 10) Toetust taotlevad ja saavad sagedamini välisüliõpilased. Kindlasti oleks vaja mõelda, kuidas toetussüsteemi neile arusaadavamaks (sh inglise keelseks) teha ning neid paremini toetuse taotlemisest informeerida, kuna välisüliõpilased esitavad palju pooleli jäänud taotlusi. See viitab probleemidele taotlemise protsessis.

Tänuõnad: Olen siiral tänulik Allan Padarile, Ingrid Jaggole, Sigrid Vaherile ja Tiiu Kreegipuule analüüsi varasemate versioonide kommenteerimise ja täiendamise eest. Samuti tänan Heljo Jenki andmete väljavõtete ja mitmete täienduste eest ning Tuuliki Lorvit, kes kommenteeris lahkelt vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise tegelikke asjaolusid.

Sissejuhatus

Aastal 2012 vastu võetud õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise seadusega loodi üliõpilastele riiklik õppetoetus, millega toetatakse majanduslikult ebasoodsamas olukorras üliõpilaste ligipääsu kõrgharidusele ja õppekava läbimist nominaalajaga. Vajaduspõhine õppetoetus rakendus kõrgharidusreformi ühe osana hinnetepõhise õppetoetuse asemel 2013. aasta 1. septembril. Vajaduspõhine õppetoetus on mõeldud kõrgharidusele ligipääsu tagamiseks (nõrgema majandusliku taustaga peredest pärit noortele) ning seejärel õpingutes osalemise toetamiseks. Õppetoetust jagatakse üliõpilase või tema perekonna¹ sissetulekute põhjal. Õppetoetuse saamiseks arvestatava perekonna keskmise sissetuleku ülemmäär kehtestatakse igaks aastaks riigieelarve seadusega². Kuu keskmise sissetuleku ülemmäär oli 2017. aastal 394 eurot ja on 2018. aastal 429 eurot. Toetuse suurus on 75–220 eurot kuus. Õppetoetust saab üliõpilane, kes õpib täiskoormusega ja täidab õppekava nõudeid 75% ulatuses kumulatiivselt semestrite arvestuses. Esmakursuslasel piisab esimesel semestril täiskoormusega õppima asumise nõude täitmisest. Toetust on võimalik taotleda üliõpilastel, kes asusid õppima kõrghariduse esimesele ja teisele astmele alates 2013/2014. õppeaastast. Alates 2016/2017. õa saavad toetust taotleda ka need, kes asusid õppima enne 2013/2014. õppeaastat. Vajaduspõhise õppetoetuse määramisel juhindub Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) õppetoetuste ja õppelaenu seadusest.

1. Varasemad uuringud

Vajaduspõhist õppetoetust ja selle mõju on analüüsitud kolmes HTMi tellitud uuringus:

- a) 2014. a viis Praxis läbi vajaduspõhise õppetoetuse uuringu³, mille eesmärk oli hinnata sihtrühma arusaamist vajaduspõhise õppetoetuse poliitikast ning toetusskeemi eesmärkide rakendumist. Uuringu siht oli kontrollida ka õppetoetuse rakendumisel tekkinud kitsaskohti, sh infopuudust ning infotehnoloogia ja digioskuste probleeme.
- b) 2017. a viis Ernst ja Young läbi Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste uuringu⁴, mis analüüsis erinevaid teemasid, sh vilistlaste hinnanguid toetuste ja stipendiumide ning nende mõju kohta. Uuringu andmed koguti 2017. a kevadtalvel, raport avaldati augustis 2017. On oluline silmas pidada, et vajaduspõhist õppetoetust sai taotleda

¹ Kuni 24-aastase üliõpilase perekonnaks on tema vanemad ning alaealised õed, vennad, poolõed ja -vennad ka sel juhul, kui rahvastikuregistris on õppuri elukoha aadress märgitud perekonnaliikmetest eraldi. Tema pereliikmeteks loetakse samuti kuni 24-aastased õed-vennad, kes omandavad üldkeskharidust statsionaarses õppes ning kutse- või kõrgharidust täiskoormusega nominaalaja piires. Üliõpilase pereliikmeteks ei loeta tema vanema uut elukaaslast ning tolle lapsi, olenemata sellest, et rahvastikuregistrisse kantud elukoha aadressiandmed ühtivad. 25-aastased ja vanemad üliõpilased on aga eraldi perekond ning õppetoetuse taotlemisel oma vanemate sissetulekust enam ei sõltu. Samamoodi moodustavad iseseisva pere kuni 24-aastased õppurid, kes on abielus, lapsevanemad või lapse hooldajad.

² Üliõpilase vajaduspõhine õppetoetus kehtestatakse igaks aastaks riigieelarvega kolmes suurusjärgus vastavalt sellele, kas üliõpilase käesoleva seaduse alusel arvestatud keskmine sissetulek moodustab riigieelarvega kehtestatud vajaduspõhise õppetoetuse saamiseks arvestatava keskmise sissetuleku ülemmäärast 1) kuni 25 protsenti või 2) 26 kuni 50 protsenti või 3) 51 kuni 100 protsenti. [RT I, 22.12.2012, 2 – jõust. 01.01.2013]

³

http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/48424/vajaduspohise_oppetoetuse_uuring_lopparuanne.pdf?sequence=1

⁴ https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/vil2015_aruanne.pdf

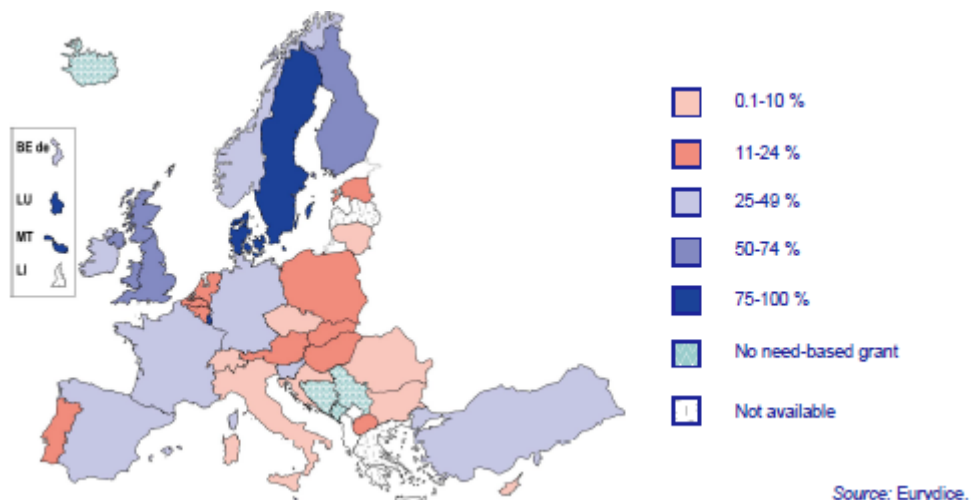
väike osa 2015. a vilistlastest – vaid need, kes astusid 2013. a magistriõppesse ja lõpetasid nominaalajaga.

- c) Viimase EUROSTUDENTi uuringu andmekogumise viis 2016. a läbi Praxis. EUROSTUDENT on üleeuroopaline üliõpilaste uuring, mille eesmärk on pakkuda Euroopa kõrgharidussüsteemide kohta võrdlevaid andmeid üliõpilaste sotsiaalsete ja majanduslike elutingimuste kohta (nt õppetoetuste piisavus, ühiselamukohtade vajadus, õppekorralduse ja õppeedukuse seosed jms). Eesti uuringu valimi moodustasid kõik Eesti kõrgkoolidesse immatrikuleeritud rakenduskõrgharidusõppe, bakalaureuse-, integreeritud ja magistriõppe üliõpilased, kes küsitluse läbiviimise ajal (mais 2016) ei viibinud akadeemilisel puhkusel ega olnud eksternõppes. Käesoleva analüüsi läbiviimise ajal ei olnud uuringu tulemused veel avalikustatud, kuid esmased tulemused ja andmed on HTMile esitatud.

Lisaks ilmus 2017. a oktoobri alguses Eurydice kirjeldav raport õppemaksudest ja toetustest kõrghariduses Euroopa riikides⁵.

Järgnevas on lühidalt kokku võetud varem tehtud uuringute tulemused.

Eurydice raport näitas, et Eesti on üldjoontes sarnane paljude Ida- ja Kesk-Euroopa riikidega (LV, RO, CZ, PL, SK, HU, SI, CY, EL, TR, DE, AT), kus õppemaksu maksavad pigem vähesed ja ka toetuse saajaid on alla poole. Eestiga sarnaselt kehtib õppemaks osakoormusega õppes veel Horvaatias, Poolas, Slovakkias, Sloveenias, Maltal ja Taanis. Võrreldes paljude selle grupi riikidega, kus toetuse saajaid on alla 10%, saavad Eestis toetust enamad I astme täiskoormusega õppivad tudengid – 24%.

Joonis 1. Täiskoormusega üliõpilaste osakaal, kes saavad üldist või vajaduspõhist õppetoetust kõrghariduse I astme õppes 2016/2017.

Allikas: Eurydice, 2017

⁵ <http://ec.europa.eu/eurydice>

Enamikus raportis kirjeldatud süsteemides on olemas vajaduspõhised õppetoetused ja 14 süsteemis on tulemuspõhised toetused. Vajaduspõhise toetuse määramise aluseks on kõige sagedamini pere sissetulek, lisaks arvestatakse seda, kas tudeng elab koos vanematega, vanemate hõivestaatus ja haridust (HU), erivajadusi ja seda, kas tudengil on endal ülalpeetavaid. Seitsmes riigis kombineeritakse vajadus- ja tulemuspõhiseid toetusi.

1.1. Vajaduspõhise õppetoetuse uuring 2014

Praxise uuring näitas, et kolm aastat tagasi hindasid üliõpilased vajaduspõhist õppetoetust vajalikuks ja taotlemise protsessi lihtsaks. Samas olid üliõpilaste teadmised taotlemise tingimustest pigem halvad ning taotlemise tingimusi peeti ebaõiglaseks just pikaajalise perega sidumise tõttu. Täpsemalt leiti uuringus järgmist:

Vajaduspõhist õppetoetust peeti väga oluliseks. Peaaegu kõik uuringus osalenud üliõpilased arvasid, et vajaduspõhine õppetoetus on vajalik, toetamaks üliõpilaste toimetulekut. Samuti leiti, et see toetus annab võimaluse täiskoormusega õppida, lõpetada õpingud nominaalajaga ja pühenduda õpingutele ilma samal ajal täiskohaga töötamata. Paljud tõid ka välja, et õppetoetus aitab vältida kõrgkoolist väljalangemist. Arvamusel läksid aga rohkem lahku selles osas, missugune on vajaduspõhise õppetoetuse roll kõrgkooliõpingute alustamisel – ühtede arvates motiveerib see muuhulgas ka üldse kõrgkooli astuma, teiste arvates mitte. Seega peeti toetust oluliseks teguriks **ennekõike selleks, et õppes püsida, vähem aga selleks, et teha otsus õpinguid alustada.**

Vajadust vajaduspõhise õppetoetuse järele hinnati üliõpilaskonnas küllaltki kõrgeks. Samas oli üliõpilaste hinnangud kohati vastuolulised selles osas, kas ollakse toetust taotlenud ja kuidas hinnati oma vajadust võrreldes kaasüliõpilastega. Iga neljas üliõpilane neist, kes on vajaduspõhist õppetoetust saanud, leidis, et neil ei oleks selleks paljude oma kaasüliõpilastega võrreldes suuremat õigust. Teisalt oli üliõpilasi, kes küll tunnetasid endal suuremat õigust vajaduspõhisele õppetoetusele, kuid mingil põhjusel polnud seda seni taotlenud.

Vajaduspõhist õppetoetust taotleti peamiselt majandusliku toimetuleku, lississetuleku ja/või õpingute ajal mittetöötamise sooviga. Oma toimetuleku tagamiseks taotlesid õppetoetust ennekõike I õppeastme üliõpilased; need, kes ei töötanud õpingute ajal, kelle sissetulek sõltus peamiselt õppetoetusest ja/või -laenust, ning need, kes hindasid oma majanduslikku olukorda väga või pigem kehvaks. Lississetuleku eesmärgil taotlesid toetust esmajoonel II õppeastme üliõpilased, täiskohaga töötajad ning pigem või väga heas majanduslikus olukorras õppurid. Selleks, et ei peaks õpingute ajal töötama, taotlesid toetust rohkem I õppeastme üliõpilased, kuni 24-aastased ja/või need, kes ei töötanud.

Vajaduspõhist õppetoetust taotlesid ennekõike madalamate sissetulekutega ning enda hinnangul kehvast majanduslikust olukorrast pigem I astme üliõpilased. Need, kelle peamine

sissetulek tuli perekonnalt/vanematelt, taotlesid toetust kõige vähem, seda nii võrreldes nendega, kes sõltusid toetustest, kui nendega, kes käisid palgatööl.

Peamised põhjused, miks vajaduspõhise õppetoetust ei taotletud, olid arvamused, et selleks pole õigust, seda ei saaks või selle järele pole vajadust. Madalama sissetulekuga ja enda hinnangul pigem kehvast majanduslikust olukorrast õppurid kaldusid arvama, et neil ei ole õigust vajaduspõhise õppetoetust taotleda. Üheks põhjuseks võis olla, et kehvast majanduslikust olukorrast üliõpilastel võivad olla suuremate sissetulekutega vanemad, kes küll oma last rahaliselt ei toeta.

Suur osa üliõpilastest ei pidanud vajaduspõhise õppetoetuse tingimusi õiglaseks ning leidis, et toetus ei jõua nendeni, kes seda tegelikult vajavad. Seejuures on märkimisväärne, et toetuse tingimusi ei pea õiglaseks nii need, kes on ise toetust saanud, kui ka need, kes ei ole ise toetust taotlenud. Üliõpilaste vabad vastused veebiküsitluses ning fookusrühma intervjuud tõid esile, et peamiselt peeti ebaõiglaseks üliõpilase sissetuleku sidumist tema vanemate sissetulekuga kuni 25. eluaastani.

Kuigi suurem osa üliõpilastest hindas oma teadmisi vajaduspõhise õppetoetuse kohta heaks, oli õppurite seas siiski levinud ka palju väärarvamusi või teadmatust toetuse taotlemise tingimuste kohta – seda ka toetuse taotlejate ja saajate hulgas. Suur hulk üliõpilasi ei osanud paljudele toetusega seotud küsimustele (millal saab taotlust esitada, kus seda saab teha, mida arvestatakse leibkonna sissetulekuna jne) vastata. Peamised allikad, mida üliõpilased vajaduspõhise õppetoetuse kohta info saamiseks kasutasid, olid eesti.ee portaal, kõrgkooli veebilehekülg, kaasõppurid, õppeinfosüsteem, kõrgkool, Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) veebilehekülg ning iseseisev uurimine. **Kõige kasulikumaks peeti HTMi koduleheküljelt saadud infot. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise protsessi peeti selgeks, arusaadavaks ja lihtsaks ning üldjuhul leiti, et toetuse taotlemisel ei tule palju vaeva näha.**

1.2. 2015. aasta vilistlaste uuring

Nagu eespool öeldud, ei saanud vilistlasuuringus vajaduspõhise õppetoetuse mõju eraldi hinnata, kuna suur osa 2015. aasta vilistlastest ei saanud vajaduspõhise õppetoetust. Uuringus hinnati erinevate toetuste ja stipendiumide mõju tervikuna. Uuringule vastanud vilistlastest 60% said õpingute ajal õppetoetust või stipendiumi, kuid õppetoetuse või stipendiumi saamine ei mõjutanud üldjuhul kuigi palju õpingute ajal töötamist. **Kaheksa kümnest õppetoetuse või stipendiumi saajast hindasid, et see ei mõjutanud nende õpingute ajal töötamist.** Iga kümnes õppetoetuse või stipendiumi saaja vähendas tänu sellele oma töökoormust. Võrreldes õpingute ajal toetuse saamist ja nominaalajaga lõpetamist, selgub, et **nendest, kes said õpingute ajal toetust, lõpetasid õpingud nominaalajaga või kiiremini 70% vilistlastest, samas kui nende seas, kes ei saanud toetust, lõpetas nominaalajaga või**

kiiremini 51% vilistlastest. Nende kahe tunnuse vahel esineb nõrk negatiivne seos ($n = 2529$, $r = -0,219$, $p < 0,01$).

Tabel 1. Õppetoetuse/stipendiumi saamine ($n = 2527$) ja vilistlaste hinnang selle mõjule töötamisele ($n = 1080$) kõrghariduse õppeastmete lõikes

Õppeaste	Toetuse saajate %	Ei mõjutanud	Vähendas töökoormust	Lõpetas töötamise	Muu
Magistriõpe	50%	81%	13%	1%	5%
Bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õpe	82%	75%	15%	1%	9%
Bakalaureuseõpe	58%	83%	10%	3%	6%
Rakenduskõrgharidusõpe	68%	87%	7%	1%	5%
Kokku	60%	83%	11%	1%	5%

Allikas: EY, 2017

Vaadates toetuse või stipendiumi saajate jagunemist õppevaldkondade vahel, selgub, et toetuse/stipendiumi saajate hulk oli kõrgem loodus- ja tehnikateaduste erialade vilistlaste seas, kus on suur osakaal erialastipendiumitel. Näiteks said tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna vilistlastest toetust/stipendiumit enam kui kolm neljandikku (81%), samas kui sotsiaalteaduste, ärimise ja õiguse erialadel vilistlaste puhul oli see näitaja vaid 41%. Õppetoetuse või stipendiumi saamise ning selle mõju õppevaldkondade kaupa on välja toodud tabelis 2.

Tabel 2. Õppetoetuse/stipendiumi saamine ($n = 2403$) ja vilistlaste hinnang selle mõjule töötamisele ($n = 1046$) õppevaldkondade lõikes

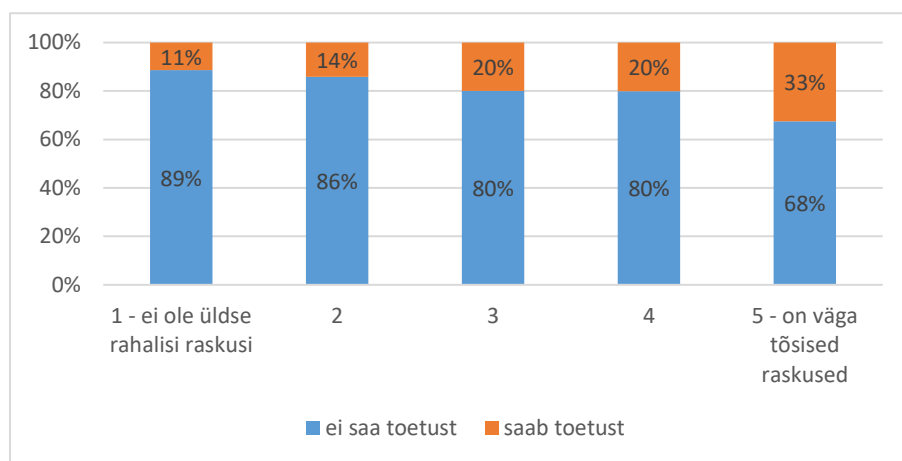
Õppevaldkond	Toetuse saajate %	Ei mõjutanud töötamist	Vähendas tänu toetusele töökoormust	Lõpetas tänu toetusele töötamise	Muu
Haridus	63%	77%	10%	0%	13%
Humanitaaria ja kunstid	62%	79%	17%	1%	3%
Sotsiaalteadused, ärimine ja õigus	41%	89%	5%	0%	5%
Loodus- ja täppisteadused	78%	76%	17%	1%	5%
Tehnika, tootmine ja ehitus	81%	78%	15%	1%	6%
Põllumajandus	76%	71%	24%	5%	0%
Tervis ja heaolu	73%	92%	4%	1%	4%
Teenindus	56%	83%	9%	3%	5%
Kokku	60%	83%	11%	1%	5%

Märkus: Andmed on ISCED97 valdkondade lõikes; Allikas: EY, 2017

1.3. EUROSTUDENTi uuring

Eurostudenti uuring kajastab erinevaid teemasid, mis seostuvad üliõpilaste sotsiaal-majandusliku toimetuleku ja õpingutega. Kui vajaduspõhise õppetoetuse üks suur eesmärk oli, et (vaesemad) üliõpilased saaksid pühenduda õppetööle ega peaks (liiga palju) töötama,

siis selles osas paistab positiivseid märke. On võimatu öelda, kas need märgid tulenevad üldiselt paranenud majanduslikust olukorrast või on siin ka õppetoetuste mõju. Võrreldes eelmise, 2013. a uuringuga näitavad Eurostudent 2016 tulemused (Praxis, 2017), et üliõpilaste sissetulekute struktuur pole enne ja pärast kõrgharidusreformi oluliselt muutunud, kuid **pärast kõrgharidusreformi õpinguid alustanud üliõpilased hindavad oma rahalist olukorda veidi paremaks** kui seda tegid üliõpilased enne kõrgharidusreformi. See on tõenäoliselt seotud Eesti üldise majandusolukorra paranemisega. Kui 2013. aastal leidis 26% üliõpilastest, et nad on tõsisest rahalistes raskustes, ja 40%, et nad ei ole, siis 2016. aastal tõi tõsisest rahalisi raskusi esile 21% ja rahaliste raskuste puudumist 47% tudengitest. **Tajutud rahaliste raskuste ja õppetoetuse saamise vaheline seos on lineaarne:** nende hulgas, kel on kõige enam rahalisi raskusi, on toetuse saajate osakaal suurem (33%) kui nende hulgas, kel raskusi üldse pole (11%). Vt joonis 2. **Seega võiks öelda, et toetus jõuab enam seda vajava sihtgrupini.**

Joonis 2. Rahaliste raskuste tajumise seos vajaduspõhise õppetoetuse saamisega.

Allikas: Eurostudent 2016 uuringu andmebaas, autori arvutused

Kuna on siiski ka neid, kes võiksid (enda hinnangul) toetust saada, aga ei saa, siis analüüsisime eraldi kahte rühma - neid, kel pole rahalisi raskusi, kuid kes siiski õppetoetust saavad ja võrdlesime nendega, kel on tõsised raskused, kuid kes toetust siiski ei saa. Püüdsime mõista, kas on võimalik paremini hinnata üliõpilaste vajaduse suurust toetuse järgi ja määrata vajaduspõhist õppetoetust täpsemalt.

Need, kel on tõsised rahalised raskused, kuid kes toetust ei saa on vanemad, igal neljandal neist on laps(i) ja nad elavad suurema tõenäosusega üksi kui need, kes saavad toetust, aga kel rahalisi raskusi pole. Kõige suurem erinevus ilmneb hinnangus oma vanemate majanduslikule olukorrale ja lõhele sissetulekutes ja väljaminekutes. Ligi pooled neist hindavad oma vanemate majanduslikku olukorra kehvaks, mis on ca kolm korda rohkem kui nende hulgas, kel pole rahalisi raskusi, aga kes toetust saavad. Nende igakuised kulutused on keskmise üliõpilase sarnased ja ligi kaheksa euro võrra suuremad, kui neil kes toetust saavad, aga kel rahalisi raskusi üldse pole. Kokkuvõttes ütleb see võrdlus, et vanemate sissetulekud on

üliõpilaste toimetulekus olulised ning et lisaks sissetulekute arvestamisele, on üliõpilastel ka väga erinevad väljaminekud. Viimaste arvesse võtmine vajaduse hindamisel on aga objektiivselt väga keeruline. Vt ka tabel 3.

Tabel 3. Kes on need, kes toetust saama ei peaks (aga siiski saavad) ja need, kes peaksid (aga seda ei saa)?

	Ei ole üldse rahalisi raskusi, saab toetust	Väga tõsised rahalised raskused, ei saa toetust	Kõik kokku
Vanus	24	28	27
on laps(i)	12%	25%	21%
eri allikatest kuised sissetulekud kokku (enda hinnatud)	499 eurot	480 eurot	706 eurot
kokku kulutusi ühes kuus (enda hinnatud)	580 eurot	757 eurot	756 eurot
elab üksi	13%	18%	15%
elab koos vanematega	28%	22%	19%
vanemate majanduslik olukord pole hea	14%	44%	18%
Naisi	68%	60%	61%
Eesti kodanikke	93%	87%	93%

Allikas: Eurostudent 2016 uuringu andmebaas, autori arvutused

Töötavate üliõpilaste osakaal on jäänud samaks, kuid vähenenud on töötundide hulk. Märgatavalt on suurenenud nende üliõpilaste osakaal, kes sooviksid pühendada rohkem aega õppetööle – kui varem leidis vaid 16%, et õppetööga seotud tegevuste koormus võiks olla suurem, siis 2016. aasta uuringus ütles 41% üliõpilastest, et sooviksid pühendada rohkem aega iseseisvale õppetööle. Varasemast rohkem üliõpilasi (61% vs 81%) ütleb, et nende peamine tegevus on õppimine ja töötatakse õpingute kõrvalt. Samuti on selge seos semestri vältel töötamise ja vajaduspõhise õppetoetuse vahel. Nende hulgas, kes semestri vältel ei tööta, on toetuse saajaid 26%, nende hulgas, kes töötavad pidevalt, vaid 10%. Seotud on ka töötunnid ja õppetoetuse saamine töötavate tudengite hulgas. Nendest, kes töötavad alla 20 tunni, saavad õppetoetust 24%, neist, kes enam kui 30 tundi, vaid 7%.

2016. aastal moodustas õppetoetus üliõpilaste sissetulekutest keskmiselt 6%, kõige kõrgem (9%) on see LTT ning tervise ja heaolu tudengite hulgas ning neil tudengitel (9%), kes semestri vältel ei tööta. **Vajaduspõhise toetuse saajate hulgas moodustab toetus 28% nende sissetulekust, mis on märkimisväärne osa.** Üliõpilaste sissetulekutest tervikuna moodustab ca 50% enda teenitud palk ja ca kolmandiku pere/partneri toetus, 6% tuleb riiklikest stipendiumidest. Õppelaenu roll üliõpilaste sissetulekutes on väga väike (vaid 1%

kogusissetulekust). Kui aga vaadata vaid seda sissetulekut, mis on saadud praeguse töö eest saadava tasuna, siis seda saavad kuni 24-aastastest tudengitest 45%. Nende netosissetuleku mediaan on 400 eurot. Kui võtta seda maksuvaba tuluna, siis vajaduspõhise õppetoetuse seisukohast tähendab see, et ca kaks kolmandikku (55% neist, kes ise pidevalt tulu ei teeni, ja lisaks ligi pooled tuluteenijatest, kelle sissetulek jääb alla mediaani, mis on lähedane 2017. a õppetoetuse saamiseks kokku lepitud maksimummäärale – 394 eurot) kuni 24-aastastest üliõpilastest peaksid saama toetust, kui nende sissetulekute arvestamisel ei võetaks arvesse pereliikmeid.

2. Õppetoetuse taotlemine ja saamine eri rühmades ning toetuse mõju õpingute edukusele EHISe andmetel

Lisaks ülaltoodud uuringutele hindasime EHISe andmete põhjal õppetoetuste seost katkestamise, nominaalajaga lõpetamise ja õpingute pikkusega. Samuti vaatasime, milline on taotlejate ja toetuse saajate taust ja sissetulek võrreldes mittesaajatega ning mis juhtuks siis, kui toetuse saamise tingimusi muuta. Analüüsiks kasutasime kahte andmebaasi.

- (1) **Taotlejate andmetena** analüüsisime 24 119 1. ja 2. astme üliõpilast, kes aastatel 2013–2016 õppisid Eesti kõrgkoolides, sh välisüliõpilased, ning taotlesid vajaduspõhist õppetoetust. Andmete väljavõte on tehtud 10.11.2016. seisuga. Veidi üle poole (55%) analüüsitud üliõpilastest ka said vähemalt ühe korra toetust. Valisime analüüsi vaid toetuse taotlejad, et võrrelda sarnasemaid grappe. Eelduseks on, et taotlejad hindavad oma majanduslikku olukorda ühtmoodi – selliselt, et nad võiksid toetust saada – hoolimata sellest, kas nad seda ka tegelikult said.
- (2) Teisalt olid fookuses kõik 2015/2016. ja 2016/2017. a **esitatud taotlused** koos taotluse tegemiseks vajaliku infoga: tudengi enda ja pereliikmete sissetulek, õppekava täitmine, vanus jms.

Uurimisküsimused on järgmised:

- 1) Kes taotlevad ja kes saavad vajaduspõhist õppetoetust ning mis juhtuks, kui toetuse saamise tingimusi muuta?
- 2) Kas vajaduspõhise õppetoetuse saamisel on seos õpingute katkestamisega ja õpingute katkestamise ajaga? Hüpotees on, et õppetoetuse saajad katkestavad väiksema tõenäosusega ja kui katkestavad, siis kestavad nende õpingud kauem.
- 3) Kas vajaduspõhise õppetoetuse saamisel on seos nominaalajaga lõpetamisega? Hüpotees on, et toetuse saajad lõpetavad suurema tõenäosusega nominaalajaga.
- 4) Kas vajaduspõhise õppetoetuse saamisel on seos akadeemilise puhkuse võtmise ja selle pikkusega? Hüpotees on, et toetuse saajad on vähem akadeemilisel puhkusel.

2.1. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemine

Vajaduspõhise õppetoetuse taotlejaid on võrreldes kõigi üliõpilaste jaotusega enam bakalaureuseõppe üliõpilaste hulgas ja vähem magistriõppes õppijate hulgas. Valdkonniti on taotlejate osakaal sama valdkonna üliõpilaste hulgas väiksem ärimeditsiini, halduse ja õiguse valdkonnas ja suurem humanitaaria, looduse, tehnika ja tervise valdkonnas. Vt tabelid 4 ja 5.

Tabel 4. 2013–2016 õppetoetust taotlenud üliõpilaste jaotus õppeastmete lõikes, võrdluseks kõigi 2013/2014.–2015/2016. õppeaasta üliõpilaste jagunemine kahel esimesel õppeastmel

	Õppetoetust taotlenud üliõpilased 2013–2016 (10.11)		Üliõpilased 2013/2014–2015/2016	
	arv	osakaal	arv	osakaal
Integreeritud õpe	1471	6,1	10 664	6,8
Bakalaureuseõpe	10 381	43,0	62 110	39,4
Rakenduskõrgharidusõpe	7382	30,6	47 862	30,4
Magistriõpe	4885	20,3	36 950	23,4
Kokku	24 119	100%	157 586	100%

Allikas: EHIS, autori arvutused

Märkus: doktoriõpe on jäetud kõrvale, kuna doktorandid ei saa vajaduspõhist õppetoetust taotleda.

Järgnevalt vaatame taotleja profiili selle järgi, mitu korda ta toetust taotleb ja mitu korda seda saab. Siin tuleb selgelt eristada erinevate aastate sisseastujaid, kuna neil on erinev arv võimalusi toetust taotleda. Taustaks on hea teada, et toetust võib taotleda lõpmatu arv kordi, kuid positiivse vastuse võib saada vaid korra semestris. 2013. a sisseastunute jaoks on maksimaalne positiivsete vastuste arv 2016. aasta lõpu seisuga seitse. 2013. a sisseastunutest oli 2016. a lõpuks taotlenud õppetoetust kokku 6596 üliõpilast, kokku on nad esitanud 37 368 taotlust ehk keskmiselt 5,7 taotlust inimese kohta. Tabelis 6 on 2013. a sisseastunute taotluste arvud ja neist positiivse vastuse saanute arvud. **Kõigist taotlejatest on 3,5 a jooksul vähemalt ühe korra saanud õppetoetust 55%, st veidi üle poole neist, kes arvavad, et võiksid toetust saada, seda tegelikult ka korra saavad.** Umbes neljandik kõigist taotlejatest esitab taotluse vaid ühe korra, väike osa neist (ca 20%) saab positiivse vastuse. Neist, kes on esitanud neli või enam taotlust, on vähemalt ühe positiivse vastuse saanute osakaal juba 60–80% ehk oluliselt suurem hulk. Neid, kes saavad positiivse vastuse igale esitatud taotlusele on aga reeglina (v.a ühe taotluse esitajad) vaid 5–10%. Iga kolmas üliõpilane esitab maksimaalsest toetuse saamise arvust (2013. a sisseastunute puhul on see seitse korda) rohkem taotlusi. Vt tabelit 6 ja joonist 3. Vaatasime samu näitajaid ka 2015. a sisseastunute kohta, et hinnata, kas taotlemise mustrid on muutunud. Endiselt on ca iga neljas esitanud vaid ühe taotluse ja väiksem osa neist (26%) saab positiivse vastuse. Küll aga on muutunud taotluste edukus kaks või kolm taotlust esitanute hulgas, kus see on vastavalt 40% ja 68%. Tervikuna on positiivseid vastuseid saanud taotlejaid ikka veidi üle poole – 56%.

Tabel 5. 2013–2016 õppetoetust taotlenud üliõpilaste jaotus valdkonniti, võrdluseks kõigi 2013/2014.–2015/2016. õppeaasta üliõpilaste jagunemine valdkonniti kahel esimesel õppeastmel

	Õppetoetust taotlenud üliõpilased 2013–2016 (10.11)		Üliõpilased 2013/2014–2015/2016	
	arv	osakaal	arv	osakaal
Haridus	1784	7,4%	11 400	7,2%
Humanitaaria ja kunstid	3496	14,5%	19 684	12,5%
Sotsiaalteadused, ajakirjandus ja teave	1670	6,9%	11 673	7,6%
Ärindus, haldus ja õigus	3731	15,5%	38 357	24,3%
Loodusteadused, matemaatika ja statistika	1845	7,6%	8307	5,3%
Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad	1935	8,0%	11 986	7,6%
Tehnika, tootmine ja ehitus	4508	18,7%	26 751	17,0%
Põllumajandus, metsandus, kalandus ja veterinaaria	604	2,5%	3302	2,1%
Tervis ja heaolu	3336	13,8%	16 700	10,6%
Teenindus	1210	5,0%	9444	6,0%
Kokku	24 119	100%	157 586	100%

Märkus: Rohelisega on tähistatud valdkonnad, kus õppetoetuse taotlejate osakaal üliõpilastest on proportsionaalselt suurem, punasega valdkond, kus taotlejaid on proportsionaalselt vähem.

Allikas: EHIS, autori arvutused

Tabel 6. Positiivse vastuse saanud taotlejate arv ja osakaal õppetoetuste taotluste arvu lõikes 2013. aastal sisseastunute hulgas

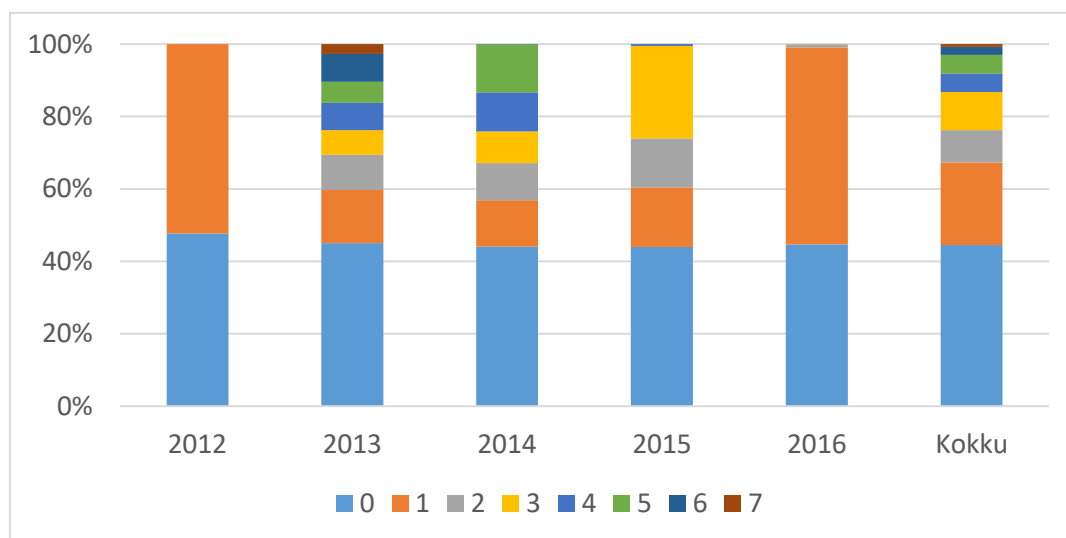
Taotluste arv	Positiivse vastuse saanud taotlejate arv									Osakaal kõigist taotlustest	Vähemalt 1 positiivne vastus
	0	1	2	3	4	5	6	7	Kokku		
1	1176	339	0	0	0	0	0	0	1515	23%	22%
2	591	121	72	0	0	0	0	0	784	12%	25%
3	365	98	87	26	0	0	0	0	576	9%	37%
4	218	97	92	69	44	0	0	0	520	8%	58%
5	167	63	65	57	58	20	0	0	430	7%	61%
6	131	46	44	51	82	50	26	0	430	7%	70%
7	75	48	37	38	59	54	59	9	379	6%	80%
8 või enam	255	144	229	201	257	270	429	177	1962	30%	87%
Kokku taotlejaid	2978	956	626	442	500	394	514	186	6596	100%	55%

Allikas: EHIS, autori arvutused

2015. a sisseastunute kohta tegime võrdluse ka kodu- ja välisüliõpilaste taotlusmustrites. **Välisüliõpilaste hulgas on oluliselt enam korduvaid toetuse taotlejaid ja ka enam neid, kes toetust saavad.** Neid, kes taotlevad toetust rohkem kordi kui on maksimaalne toetuse saamise võimalus, on Eesti üliõpilaste hulgas 37%, välisüliõpilaste hulgas 63%. Välisüliõpilaste hulgas on toetuse saajate osakaal suurem – 76% kõigist 2015. sisse astunud ja toetust taotlenud välisüliõpilastest on 2016. a sügiseks toetust saanud, Eesti üliõpilaste hulgas on vastav protsent 54.

Kolmandatest riikidest pärit välisüliõpilaste puhul on tõstatatud ka küsimus, kas ja miks peaksid nemad saama toetust võrdsetel alustel Eesti/ EL üliõpilastega. Kolmandatest riikidest pärit välisüliõpilased peavad elamisloa taotlemisel tõendama oma legaalses sissetulekut, mille nõudeks on kahekordne Eesti toimetulekupiir iga Eestis viibitava kuu kohta olenevalt perekonna suurusest. 2017. aastal on toimetulekupiiriks 130 eurot kuus, seega on legaalse sissetuleku nõudeks vähemalt 260 eurot kuus. See tähendab, et minimaalne legaalne sissetulek on tunduvalt väiksem kui vajaduspõhise õppetoetuse sissetuleku piirmäär⁶.

Ligi 3000 õppetoetuse taotlejat ehk ca 12% on samal ajal võtnud ka õppelaenu ja ligi 4000 ehk 16,5% on saanud mingit stipendiumi. Stipendiumi saadakse siiski pigem harva. Ligikaudu pooled kõigist stipendiumi saajatest on seda saanud ühe korra ja 24% kaks korda.

Joonis 3. Õppetoetuste taotlejate jaotus toetuse saamise kordade alusel, sisseastumise aastate lõikes.

Allikas: EHIS, autori arvutused

Märkus: 2012. a sisseastunud said vajaduspõhist õppetoetust hakata taotlema alates 2016/2017. õa.

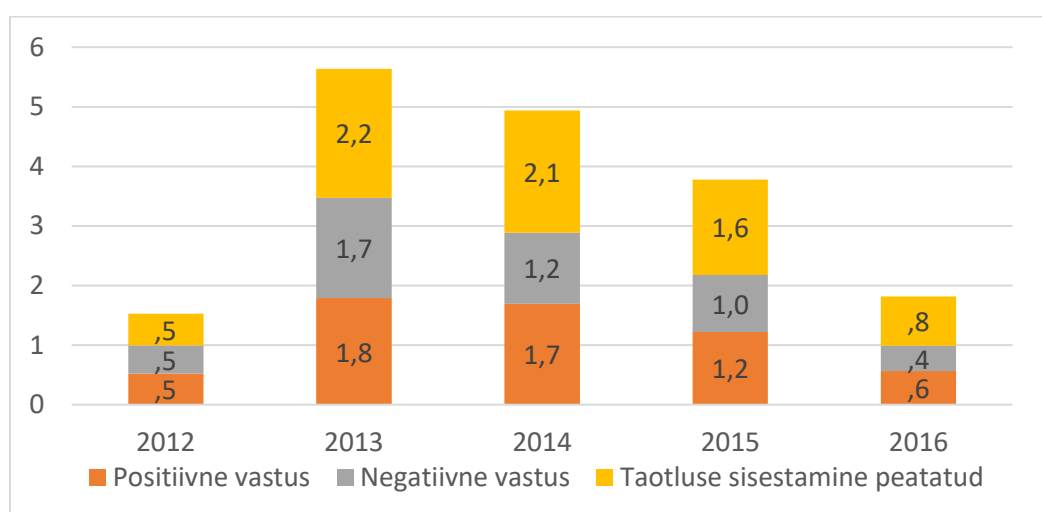
Ühe üliõpilase kohta keskmiselt esitatud taotluste arv sõltub loomulikult õpiajast. 2013. aastal alustanute hulgas on üks üliõpilane esitanud keskmiselt 5,6 taotlust, 2014. a alustanu ligi 5

⁶ <https://www.politsei.ee/et/teenused/elamisluba/tahtajaline-elamisluba/oppimiseks/oluline-info-oppimiseks-elamisluba-taotlejale.dot#legaalne>

taotlust jne. Ligi kolmandik esitatud taotlustest on saanud positiivse ja veidi vähem (25–30%) negatiivse vastuse. Positiivseid vastuseid saadakse keskmiselt pooltel kuni kolmandikul kordadel maksimaalsest võimalikust toetuse saamise kordade arvust: nt 2014. a alustanud on 2016. a sügiseks võimalik toetust saada maksimaalselt viiel korral, magistriõppes õppijatel neljal korral, tegelikult on toetust saadud keskmiselt 1,7 korda. Samas on toetuse saanute hulgas ka need, kes on õpingud pooleli jätnud ehk kelle tegelik õpiaeg ja seega ka potentsiaalne taotluste saamise arv on väiksem. 2016. a alustanud on viimast asjaolu arvestades parim sihtgrupp, kuna nende hulgas ei saanud katkestanuid veel olla. Nende hulgas on toetust saanud 0,6 korda keskmiselt maksimaalselt ühest võimalikust ehk 60%.

Enim on selliseid taotlusi, mille sisestamine on jäänud pooleli, vt joonis 4. Suurema osa pooleli jäänud taotlustest võib lugeda negatiivseteks vastusteks, kuna üliõpilane saab taotlemise protsessi käigus teada, et vastus on negatiivne kas põhjusel, et õppekava pole piisavas mahus täidetud või üliõpilase või tema pereliikmete keskmine sissetulek ületab maksimummäära. Pooleli jäänud taotlusi on ka oluliselt enam välisüliõpilaste hulgas, seda erinevatel põhjustel. Taotluste süsteem on eestikeelne, nii võib seal olla välisüliõpilastele keerukaid kohti. Peamiseks põhjuseks on siiski see, et taotluse täitmiseks peab välisüliõpilane küsima koduriigist oma pere sissetulekut tõendavad dokumendid, mida paljudel esimesel taotluskorral pole. Nt 2015. a sisse astunud Eesti üliõpilaste taotlustest oli sisestamisel pooleli jäänud kolmandik, välisüliõpilaste taotlustest kaks kolmandikku, vt tabel 7.

Kui võrrelda toetuste saamist kooliti, siis suurematest ülikoolidest on keskmisest kõrgem positiivsete vastuse osakaal esitatud taotlustest Tartu Ülikoolis (43% taotlustest saab positiivse vastuse), Eesti Maaülikoolis (42%) ja Tartu Kõrgemas Kunstikoolis (51%), samuti Eesti Kunstiakadeemias (44%). Euroakadeemia (61%), EBS (46%) ja TTÜ (44%) tudengite taotlused jäävad keskmisest (38%) sagedamini pooleli, seal on ka välisüliõpilaste osakaal suhteliselt suur.

Joonis 4. Õppetoetuste taotluste keskmine arv üliõpilase kohta (10.11.2016 seisuga) eri õppeaastal alustanud lõikes ning positiivsete, negatiivsete vastuste ja katkestatud taotluste jaotus.

Allikas: EHIS, autori arvutused

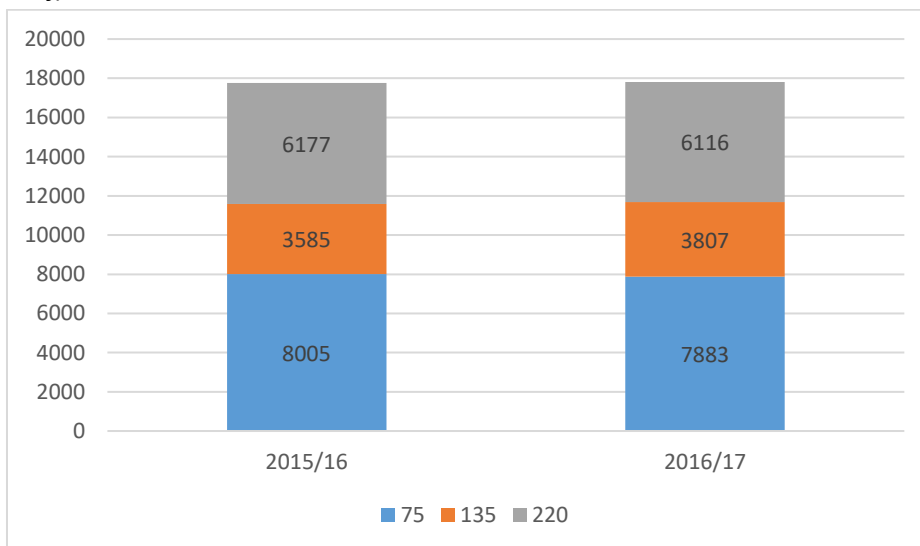
Tabel 7. Pooleteise aasta jooksul esitatud keskmine taotluste arv taotleja kohta 2015. a sisseastunud kodu- ja välisüliõpilaste hulgas ning taotluste vastused

	Taotluste arv	Sh positiivne vastus	positiivsete vastuse osakaal	Sh negatiivne vastus	Sh sisestamine katkestatud
Eesti üliõpilane, n=5219	3,5	1,2	34%	1,0	1,3
Välisüliõpilane n=371	8,3	1,8	22%	1,0	5,5
Kokku, N=5590	3,8	1,2	32%	1,0	1,6

Allikas: EHIS, autori arvutused

2.2. Toetuse saajate ja mittesaajate profiil, hüpoteetilised mõjud toetuse saamise tingimuste muutmisel

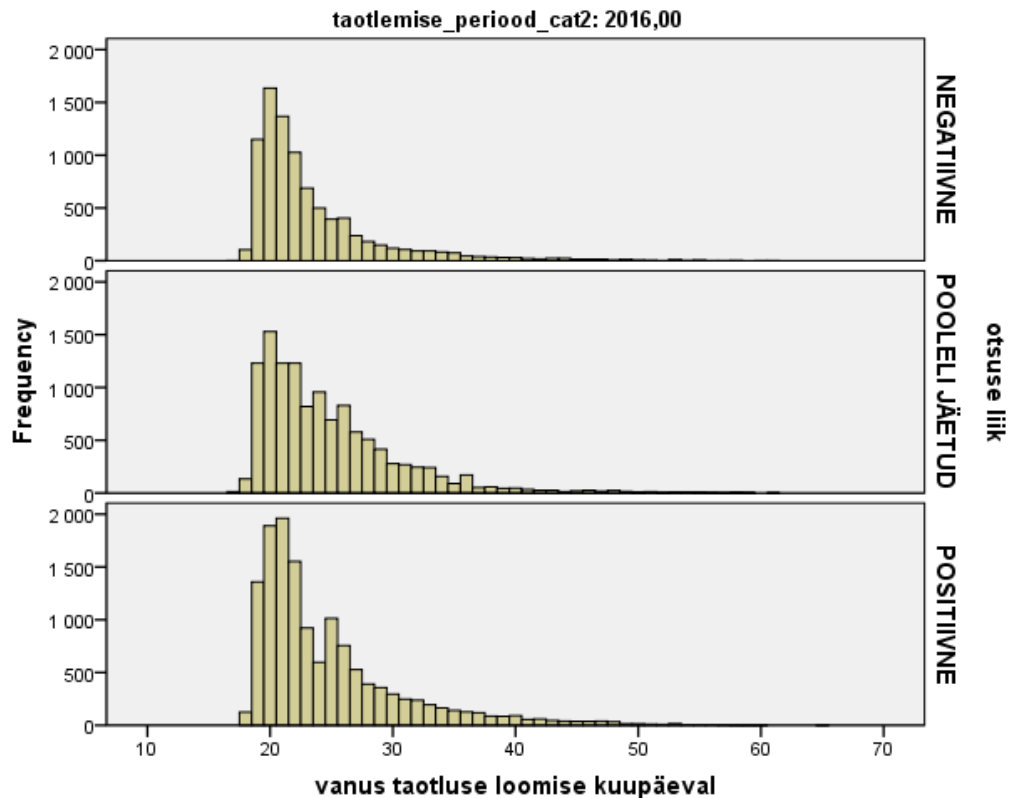
Et saada paremini aru, kes on toetuse saajad ja kes jäävad toetusest ilma, võrdleme 2015/2016. ja 2016/2017. õa taotlejate tausta – vanust, pereliikme sissetulekut ja seda, kas neil endal on sissetulekut. Positiivse vastuse saavad pooled taotlejatest, täpsemalt 51–52%. **Üks kolmandik toetuse saajatest saavad toetust maksimummääras ehk 220 eurot kuus, 21% saavad toetust 135 eurot kuus ja 44% saavad 75 eurot.** Vt joonis 5. **Kui muuta toetuse määra nii, et kõik miinimummäära saajad, hakkaksid toetust saama 135 eurot kuus, tähendaks see ca 2,4 miljoni euro suurust täiendavat kulu aastas** ($8000 \text{ taotlust} \cdot (135 - 75 \text{ eurot}) \cdot 5 \text{ kuud} = 2,4 \text{ milj}$).

Joonis 5. Toetuse saanute jaotus toetuse määra lõikes.

Negatiivse otsuse saanud taotlejad on keskmiselt aasta võrra nooremad (23,3 ja 23,5 a vastavalt 2015/2016. ja 2016/2017. õa) kui need, kes toetust saavad (24,4–24,7 a). Vt 2016/2017. õppeaasta taotlejate vanuselist jaotust joonisel 6. See erisus viitab arvatavasti nooremate seostamisele pereliikmete sissetulekuga, mis takistab neid toetuse saamisel.

Iga kolmanda (34–35%) taotluse on esitanud esmakursuslased esimesel semestril, kui nende õppekava täitmise osakaalu toetuse saamisel ei arvestata. Seega pole õppekava piisav täitmine neil ka põhjus toetuse mittesaamiseks. **Kokku on õppekava mittetäitmine toetuse mittesaamise põhjuseks vaid 2% taotlustest.**

Joonis 6. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlejate vanuse jaotus otsuseliikide lõikes, 2016/2017. aasta taotluste alusel.

Keskmiselt on pereliikme sissetulek null ehk sissetulek puudub 10–11% protsendil taotlejatest, 20% pole sissetulekute kohta andmeid, neist suurel osal on taotlemine pooleli jäänud (vt tabel 7), mistõttu sissetulekut pole märgitud. Eeldatav põhjus on siin maksimummäära ületav sissetulek, mis annab poole taotlemise pealt informatsiooni, et vastus taotlusele on negatiivne. Liiga kõrge sissetuleku tõttu ei saa toetust ca 30% taotlejatest. Kui lisada siia need, kelle kohta sissetuleku infot pole, kuid kel see on ka tõenäoliselt liiga kõrge, **on sissetuleku maksimummäära ületamine pooltel juhtudel toetuse mittesaamise põhjuseks.** Kui võrrelda toetuse saajaid ja mittesaajaid, siis on siin selge erinevus pereliikmete sissetulekutes. Positiivse otsuse saajate pereliikmete keskmine sissetulek on oluliselt väiksem kui neil, kes saavad eitava vastuse või jätaavad taotluse täitmise pooleli. Vt joonis 7.

Edasi vaatame hüpoteetilisi juhtumeid, mis saaks siis, kui toetuse maksmise tingimusi muuta. Kui 2016/2017. õppeaastal oleks pereliikme keskmine sissetuleku maksimumpiir olnud 358 euro asemel 394 eurot, oleks positiivse vastuse saanud täiendavalt 3,2% ehk ca 1100 taotlust. Kui sissetuleku maksimummäär oleks eelmisel õppeaastal olnud aga 430 eurot (piir 2018. a), siis oleks lisandunud veel ca 1300 toetuse saajat. Siia lisanduvad need, kelle sissetulekute

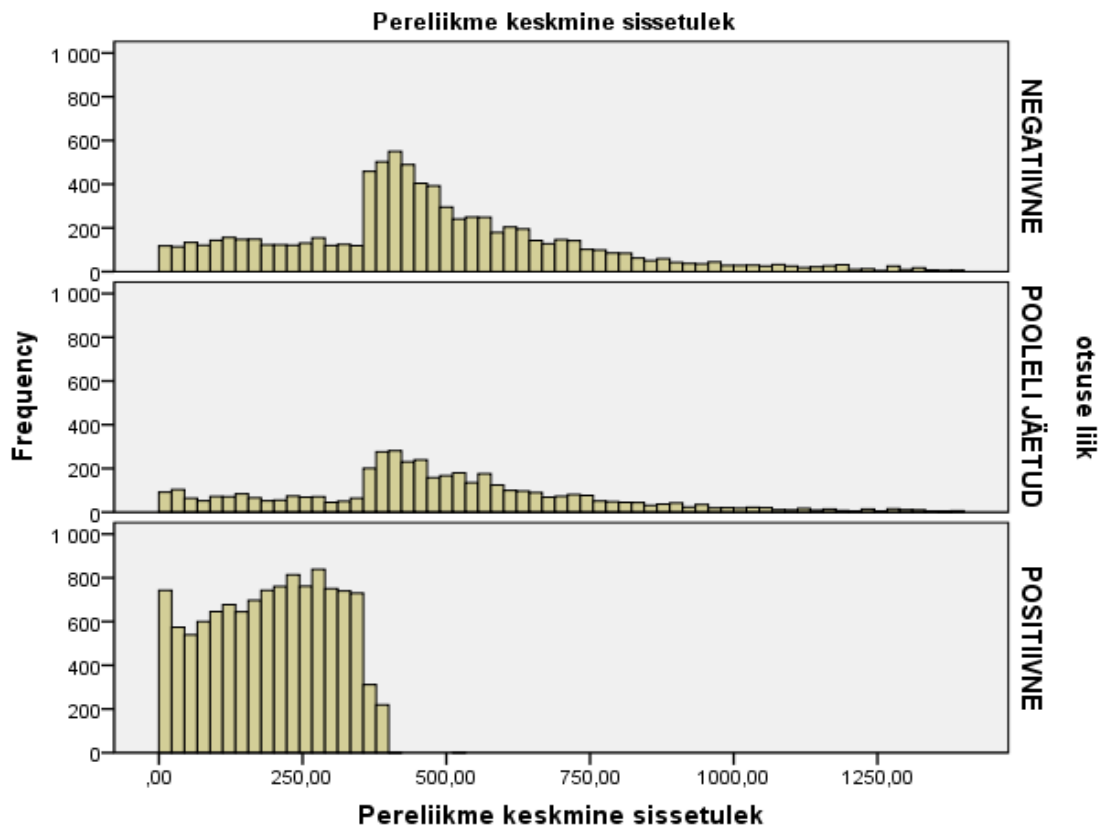
kohta pole infot (tabelis 7 andmed puuduvad), kuid kellest osa tõenäoliselt jäi samasse rühma. Vt ka tabel 7.

Tabel 7. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlejate keskmine sissetulek pereliikme kohta ning taotlejate jaotus sissetulekute lõikes, 2015/2016. ja 2016/2017. õa taotluse esitanute kohta

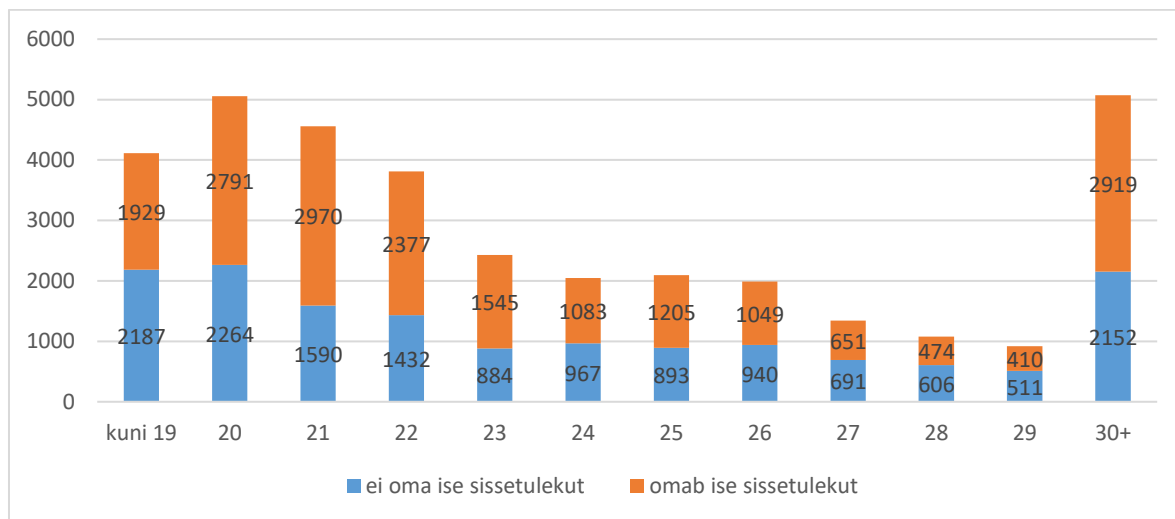
Aast a	Otsuse liik	Sissetulek		Taotlejate arv keskmise sissetuleku lõikes pereliikme kohta								Taotlust e arv kokku
		Keskm ine	Media an	Andm ed puudu vad	0–329	330– 358	359– 394	395– 429	430– 460	461– 500	500+	
15/16	Negatiivne	423,1	411,3	152	2137	586	868	634	446	658	2473	7954
	Pooleli	388,3	377	6885	2851	430	683	548	382	430	2006	14 215
	Positiivne	153,0	158,6	1	12 262	399	1	2	0	0	1	12 666
	Kokku	291,0	257,7	7038	17 250	1415	1552	1184	828	1088	4480	34 835
16/17	Negatiivne	444,1	431,9	152	2454	173	765	856	628	668	3079	8775
	Pooleli	453,3	441,9	7327	1319	86	375	449	331	299	1886	12 072
	Positiivne	167,8	171,7	0	12 258	964	447	2	0	0	2	13 673
	Kokku	306,0	270,8	7479	16 031	1223	1587	1307	959	967	4967	34 520

Märkus: sissetulekute vahemikud on valitud vastavalt seaduse järgi seatud ülempiirile, mis 2015. a oli 329 eurot, 2016. a 358 eurot ja 2017. a 394 eurot. 2018. a on pereliikmete sissetuleku ülempiiriks 429 eurot.

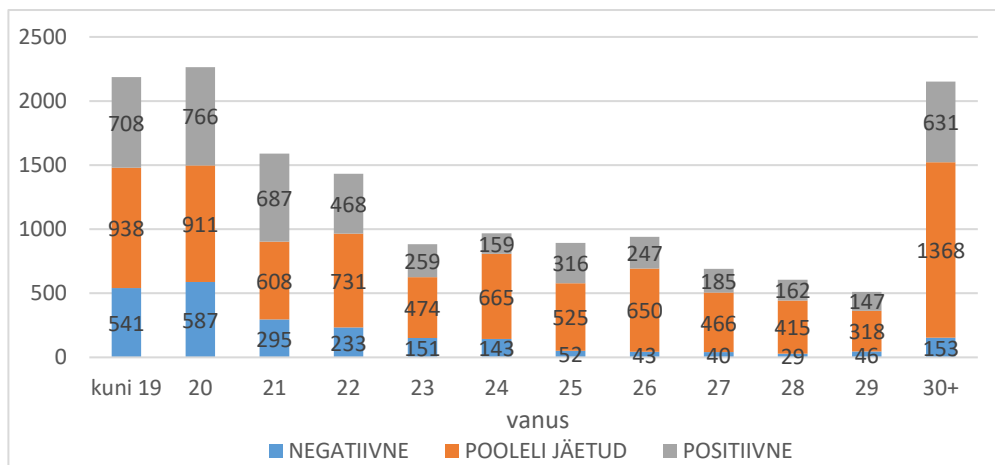
Kui hüpoteetiliselt siduda osad üliõpilased oma peredest õppetoetuse arvestamisel lahti, siis küsimus on, kui paljud 21-, 22-, 23-, 24-aastastest hakkaksid õppetoetust saama. **Keskmiselt ei ole sissetulekut 44% vajaduspõhist õppetoetust taotlenud üliõpilastel.** See varieerub vanuseti, kuid sissetulekuta üliõpilasi on nooremate hulgas üllatuslikult isegi vähem kui vanemate üliõpilaste hulgas. Vt joonis 8. Kui siduda 24a taotlejad oma pere sissetulekutest lahti, siis oleks 2016/2017. õa taotluste andmetel lisandunud potentsiaalselt ligi 1000 toetuse saajat (taotlus ja toetus 5 kuuks), kes ise sissetulekut ei teeni, 23a hulgas ligi 900, 21- ja 22a hulgas aga ca 1500 kummaski vanuses. Neist ca 20–30% juba saavad toetust, kuna nende pere sissetulek jääb alla maksimummäära. Vt joonised 9 ja 10. Siiski lisanduks 24a hulgas ca 800 positiivse vastuse saajat, 23a hulgas ca 600, 21–22a hulgas oleks aga sellisel juhul toetuse saajaid 900–1000 võrra rohkem kummaski vanusegrupis.

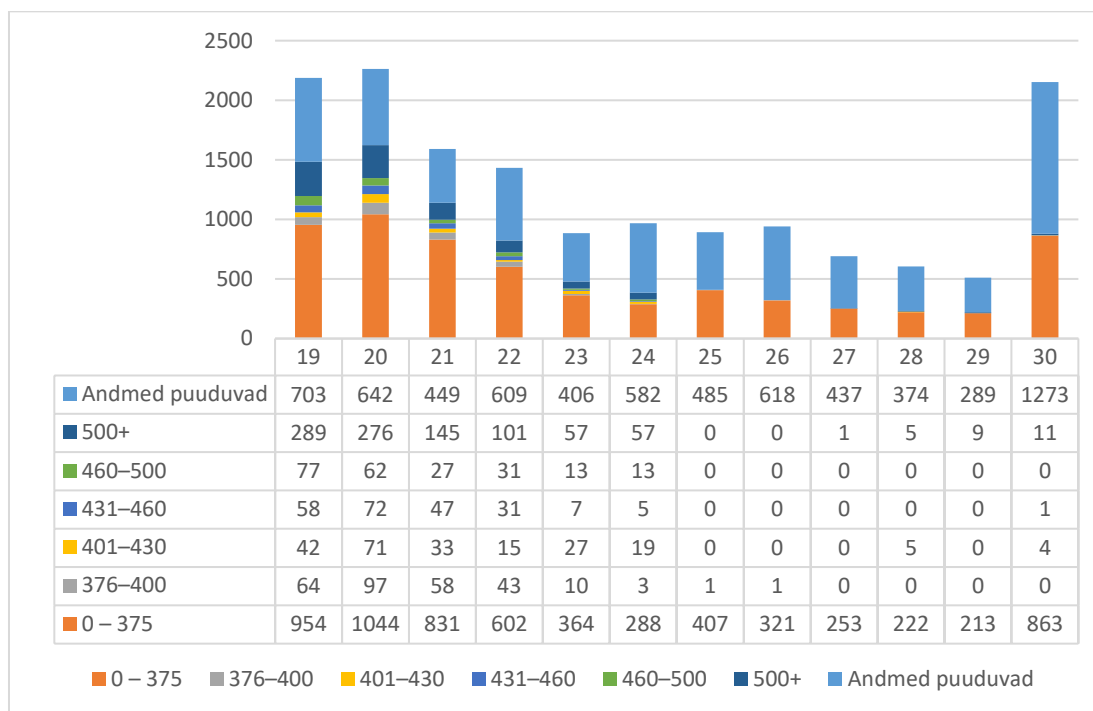
Joonis 7. Pereliikmete keskmised sissetulekud vajaduspõhise õppetoetuse taotlejate hulgas otsuseliikide lõikes, 2016/2017. a taotluste alusel.

Joonis 8. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlejad, kellel on ja kellel ei ole sissetulekut, vanuse lõikes.

Joonis 9. Taotluse otsused sissetulekuta vajaduspõhise õppetoetuse taotlejate hulgas, jaotus vanuse lõikes.

Joonis 10. Pereliikme keskmised sissetulekud neil, kellel oma sissetulekut ei ole, vanuse lõikes.

2.3. Seosed õppetoetuse taotlemise, saamise ning õpiaja ja staatuse vahel

Kui vaadata valimisse kaasatud üliõpilaste staatust 10.11.2016 seisuga, sõltub see ilmselgelt õpingute alustamise ajast. 2013. aastal alustanutest 23% on katkestanud, ca 40% lõpetanud ja 37% veel õpib. 2014. aastal alustanutest on katkestanuid 20%, lõpetanuid 11% ja 69% veel õpib. Akadeemilist puhkust on neil kahel aastal alustanutest võtnud 15–22%. Vt ka tabel 8.

Tabel 8. Valimisse kaasatud üliõpilaste staatus 10.11.2016 seisuga

	Sisseastumise aasta					Kokku
	2012 või varem	2013	2014	2015	2016	
Staatuse						
Lõpetanud nominaalajaga	2	2462	695	50	1	3210
Lõpetanud üle nominaalaja	1	265	9	0	0	275
Katkestanud	2	1600	1262	935	61	3860
Õpib, õppeaeg alla nominaalaja	171	1174	3823	4843	4565	14576
Õpib, õppeaeg üle nominaalaja	216	1391	587	2	0	2196
Akadeemilise puhkuse võtmine						
Ei ole võtnud akadeemilist puhkust	177	5402	5436	5344	4596	20955
On võtnud kuni 1 a	120	1180	845	478	31	2654
On võtnud 1–2 a	95	310	95	8	0	508
Kokku	392	6892	6376	5830	4627	24117

Allikas: EHIS, autori arvutused

Kuna 2012. aastal alustanuid on valimis väga väike arv ning 2015–2016 alustanutest on väga vähesed lõpetanud, jätkame analüüsi 2013. ning kohati ka 2014. aastal alustanutega. Tabelis 9 on keskmine taotluste arv 2013. aastal sisseastunute hulgas 3,5 aasta jooksul, sh nii positiivse kui ka negatiivse vastuse saanud taotlused ning need, mis on jäetud pooleli. Nagu eelnevalt selgitatud, võib pooleli jäänud taotlusi reeglina lugeda negatiivsete otsuste hulka, kuna taotlus jäetakse pooleli seetõttu, et süsteem teavitab tingimuste mittetäitmisest (õppekava täitmise määr või pereliikmete sissetulek) juba poole taotluse täitmise käigus. Keskmiselt esitatakse selle aja jooksul 5,6 taotlust, millest iga kolmas taotlus saab positiivse vastuse. Veidi ebaedukamad on katkestajate taotlused. Teistest realistlikumad on integreeritud õppe taotlejad.

Taotluste arv seostub nii staatuse, nominaalaja kui õppeastmega. Kõige vähem on ootuspäraselt taotlusi esitanud katkestanud, kõige enam need, kelle õpingud veel kestavad, kuid kes õpivad nominaalajas. Õppeastmete lõikes on kõige enam taotlusi esitanud rakenduskõrgharidusõppe üliõpilased ja kõige vähem magistrandid. Kõige enam positiivseid vastuseid on aga saanud integreeritud õppes osalejad.

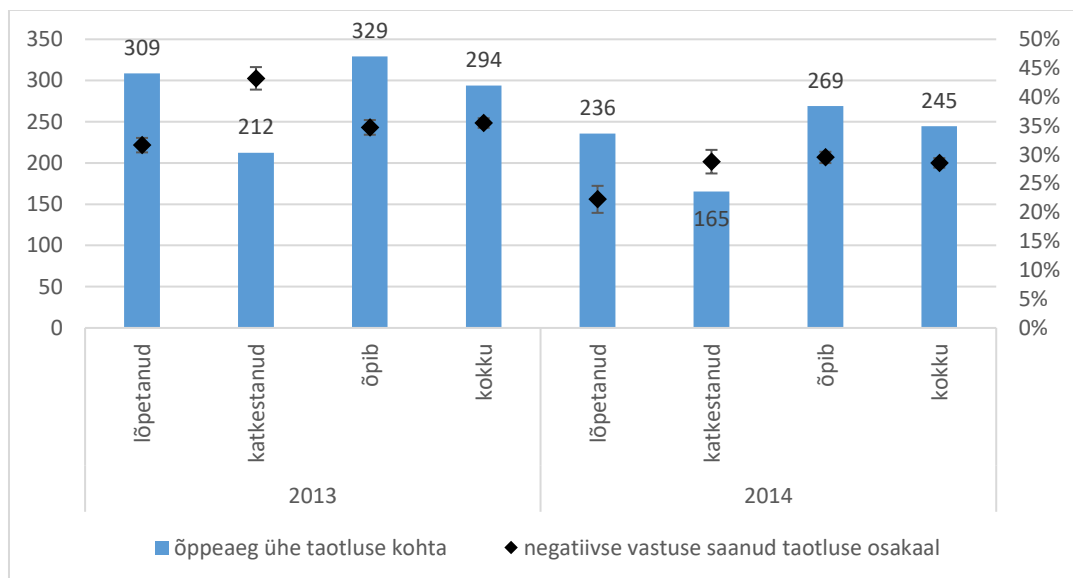
Tabel 9. Vajaduspõhiste õppetoetuste taotluste ning positiivsete ja negatiivsete vastuste arv keskmiselt 2013. aastal alustanute hulgas 10.11.2016 seisuga, staatuse ja õpete lõikes

	Kokku taotluste arv ühe taotleja kohta	sh positiivse vastuse saanud taotlusi	positiivsete vastuste osakaal (%)	sh negatiivse vastuse saanud taotlusi
Staatuse				
Lõpetanud nominaalajaga	6,06	2,01	33%	1,65
Lõpetanud üle nominaalajaga	4,34	1,41	32%	1,09
Katkestanud	3,27	0,87	27%	1,27
Õpib, õppeaeg alla nominaalajaga	7,77	2,55	33%	2,30
Õpib, õppeaeg üle nominaalajaga	6,06	1,88	31%	1,80
Akadeemilise puhkuse võtmine				
Ei ole võtnud	5,9	1,9	32%	1,7
On võtnud kuni 1 a	5,1	1,5	29%	1,7
On võtnud 1–2 a	3,9	1,3	33%	1,2
Õpe				
Integreeritud õpe	5,90	2,11	36%	1,64
Bakalaureuseõpe	5,71	1,81	32%	1,71
Rakenduskõrgharidusõpe	6,47	2,02	31%	2,03
Magistriõpe	4,17	1,32	32%	1,13
Kokku	5,64	1,79	32%	1,68

Allikas: EHIS, autori arvutused

2.3.1. Õppetoetuse taotlemise ja saamise seos katkestamise ja akadeemilise puhkuse võtmisega

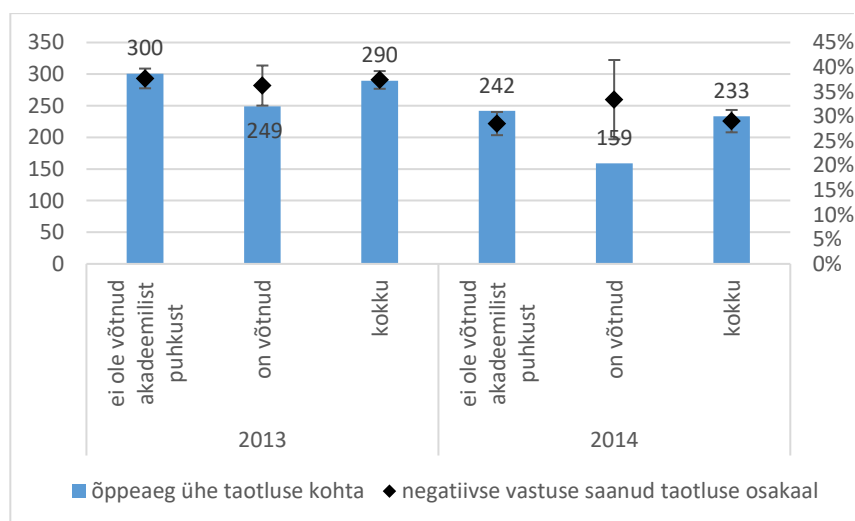
Kui võrrelda taotluste arvu ja positiivse vs negatiivse vastuse saanud taotluste osakaalu lõpetanute, katkestanute ja veel õppijate hulgas, ilmneb et **katkestajad on taotlenud vajaduspõhist õppetoetust küll vähem arv kordi, mis on loogiline, kuna nende õpiaeg on lühem. Samas on nad teinud seda sagedamini kui need, kes on lõpetanud või veel õpivad.** Vaatasime taotluste esitamise sagedust nii, et arvutasime õppes oldud aja iga taotluse kohta. See tasandab ka eri õpete nominaalpikkusest tulenevad erisused. 2013. aastal alustanute hulgas on katkestajad esitanud taotluse keskmiselt iga 212 õppes oldud päeva kohta, 2014. aastal alustanud 165 päeva kohta. Vt joonis 11. Lõpetanud ja õppijad on taotlusi esitanud harvem. See osutab, et katkestanud hindavad oma vajadust õppetoetuse järele tõenäoliselt suuremaks, kuid võib olla seletatav ka asjaoluga, et kui toetust taotletakse semestri alguses ja õpingud katkevad semestri keskel, siis jääb õpiaeg taotluse kohta lühemaks kui neil, kes õpivad semestri lõpuni. Samas on katkestanud hinnanud oma sobivust toetust saada ebaadekvaatsemalt. **Katkestanute hulgas on võrreldes lõpetanutega ka suurem tõenäosus saada õppetoetuse taotlusele negatiivne vastus.** See omakorda osutab, et õppetoetuse vajamine ja mittesaamine võib olla katkestamise põhjuseks. Samas otsest seost toetuse saamise vs mittesaamise ja katkestamise vahel binaarses logistilises regressioonianalüüsis ei ilmne.

Joonis 11. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise sagedus (õppeaeg ühe taotluse kohta) (vasak telg) ja negatiivse vastuse saanud taotluste osakaal kõigist taotlustest (parem telg) eri staatuste lõikes 2013. ja 2014. aastal alustanute hulgas.

Allikas: EHIS, autori arvutused

Võrreldes taotluste esitamist ja negatiivse vastuse saanud taotluste osakaalu akadeemilist puhkust võtnute ja mittevõtnute hulgas, selgub, et ka akadeemilist puhkust võtnud üliõpilased on toetust taotlenud sagedamini. Puhkuse võtnud ja mittevõtnud ei eristu aga negatiivse vastuse saamise osakaaludes. Vt joonis 12. Võimalik, et sagedasem taotlemine on seletatav samuti kui katkestanutel: kui toetust taotletakse semestri alguses ja akadeemilisele puhkusele minnakse semestri keskel, siis jääb õpiaeg taotluse kohta lühemaks kui neil, kes õpivad semestri lõpuni.

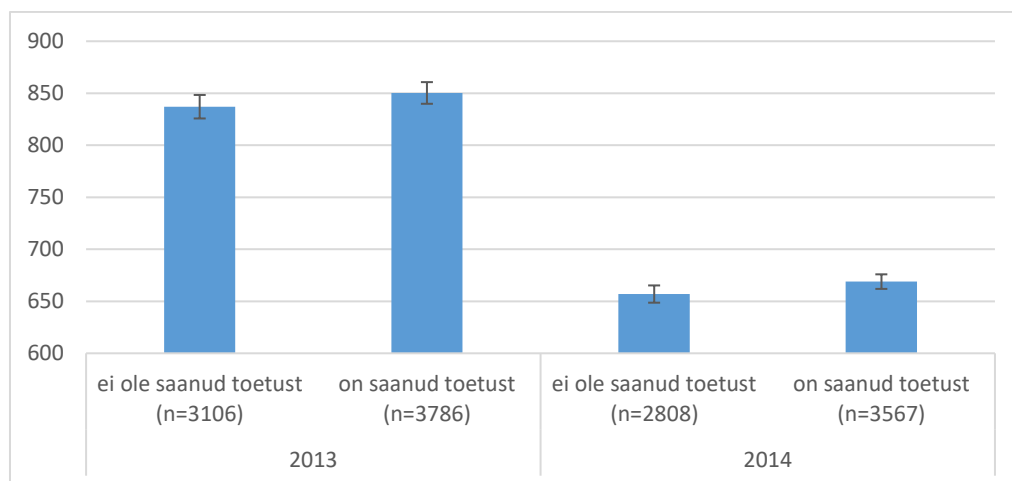
Joonis 12. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise sagedus (õppeaeg ühe taotluse kohta) (vasak telg) ja negatiivse vastuse saanud taotluste osakaal kõigist taotlustest (parem telg) akadeemilist puhkust võtnute ja mittevõtnute hulgas, 2013. ja 2014. aastal alustanute lõikes.

Allikas: EHIS, autori arvutused

2.3.2. Õppetoetuse saamise seos õpingute pikkuse ja nominaalajaga

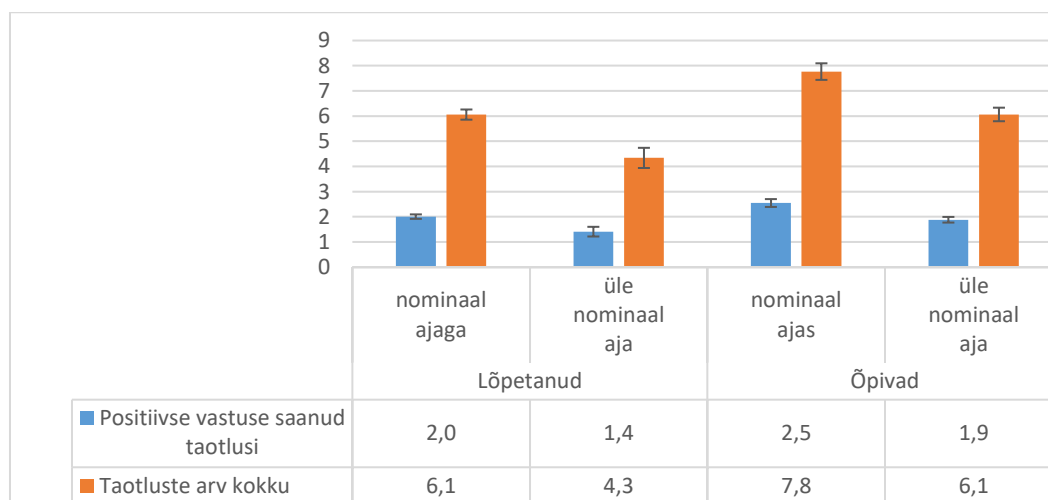
Toetuse saamine vs mittesaamine ei seostu üheselt õpingute pikkusega ega nominaalajas püsimisega. Õppeaeg on toetuse saanute hulgas küll veidi pikem, kuid nagu näha joonisel 13, pole see vahe statistiliselt oluline. Sarnane erisus ilmneb kõigi õpete lõikes: bakalaureuseõppes on see 7 päeva, rakenduskõrghariduses 20 päeva, magistriõppes 10 päeva ja integreeritud õppes 14 päeva. Selget põhjust sellele seosele on raske leida.

Vaadates nominaalajaga vs üle nominaalaja lõpetamist ja õppimist, on mõlemal juhul nominaalajaga toimetulek seotud nii õppetoetuse taotlemise kui ka toetuse saamise kordadega, kuid mitte toetuse saamise edukusega. Nominaalajaga lõpetanud on toetust taotlenud keskmiselt 6,1 korda ja saanud kahel korral. Need, kel kulus lõpetamiseks üle nominaalaja, on toetust taotlenud 4,3 korda ja saanud 1,4 korda. Sarnaselt on seotud ka õppimise nominaalaeg ja toetuste taotlemine, vt joonis 14.

Joonis 13. Õppeaja pikkus päevades sõltuvalt õppetoetuse saamisest sisseastumisaastate lõikes

Allikas: EHIS, autori arvutused

Joonis 14. Nominaalajaga lõpetamine ja õppimine sõltuvalt õppetoetuse taotlemisest ja saamisest 2013. aastal alustanute hulgas.

Allikas: EHIS, autori arvutused

Lõpetuseks hindasime regressioonianalüüsi abil õppeaja pikkuse (õppeaeg päevades ilma akadeemilise puhkusega) seost toetuse saamisega. Analüüsisime eraldi kolme gruppi: katkestanud, lõpetanud ja veel õppijad 2013. aastal sisseastunute kohta. Lisaks positiivse vastuse saanud õppetoetuste taotluste arvule on sõltumatute muutujatena lisatud ka teised võimalikud õppeaja pikkust mõjutavad tegurid. **Kõigis gruppides on õppetoetusel positiivne seos õppes püsimisega. Stipendiumi saamine vähemalt korra seostub ca ühe kuu või pikemate õpingutega, vajaduspõhise õppetoetuse saamine üks kord seostub ca ühe nädala (6–8 päeva) võrra pikemate õpingutega.** Lõpetanud ja katkestanud mehed õpivad sarnase staatusega naistest veidi kauem. **Katkestanute hulgas jäävad õpingud lühemaks neil, kes on kõrgkooli tulnud linnast, kus pole kõrgkooli, või maalt.** Vene keeles põhikooli lõpetanud ja keelekümluse lõpetanud püsivad õppes veidi kauem kui eesti keeles põhikooli lõpetanud. Taustaks on analüüsi lisatud ka õppevaldkonna ja õppeastme erisused. Vt tabel 10.

Et mõista paremini eri piirkondadest tulijate erisusi, vaatame neid veidi täpsemalt, vt tabel 11. Selleks jagasime piirkonnad kolmeks: (1) Tallinn, Tartu; (2) muu linn, kus on kõrgkool; (3) muu piirkond – linn, kus pole kõrgkooli, või maa. Need, kes tulevad kõrgkooli linnast, kus pole kõrgkooli, või maalt, õpivad ülikooliga võrreldes sagedamini rakenduskõrgkoolis (24%) kui Tallinnast või Tartust tulnud (17%). Samuti õpivad nad suurema tõenäosusega rakenduskõrgharidusõppes (33% kõigist õpetest selles grupis, vrd bakalaureuseõppes 41%) võrreldes Tallinnast ja Tartust tulnute, kelle hulgas vastavad osakaalud on 23% ja 52%. Muudest (v.a Tallinn ja Tartu) kõrgkoolilinnadest tulnute valikud jäävad nende kahe vahele. Rakenduskõrghariduses katkestatakse õpingud varem (katkestaja keskmine õpiaeg on 322 päeva) võrreldes bakalaureuseõppe (346 päeva) ja magistriõppega (405 päeva). Seega võib ülaltoodud erisus (muudest piirkondadest tulnute lühem õpiaeg katkestanute hulgas) viidata nende sagedasemale õppimisele rakenduskõrghariduses. Õpingute katkestamise tõenäosus eri piirkondadest tulnutel ei erine. Mujalt kui Tallinnast ja Tartust tulnud taotlevad sagedamini vajaduspõhist õppetoetust ja nende hulgas on ka positiivsete vastuse osakaal suurem. See erinevus kehtib statistiliselt oluliselt bakalaureuseõppes ja osaliselt rakenduskõrgharidusõppes, kuid mitte magistriõppes.

Ülaltoodu näitab, et mujalt kui Tallinnast ja Tartust tulijad hindavad oma vajadust õppetoetuse saamisel suuremaks, s.t taotlevad toetust rohkem. Kuna Tallinnast ja Tartust tulijad on kõrghariduse omandamisel teiste hulgas „privilegeeritud“ ning vajaduspõhine õppetoetus peaks jõudma ennekõike nendeni, kelle vajadused on suuremad, võrdleme järgnevalt põhikooli lõpetamise asukoha alusel (Tallinn-Tartu vs teised asukohad) tudengite tausta ja vajadusi, kasutades selleks Eurostudenti andmeid (vt tabel 12).

Tabel 10. Regressioonimudelid õpingute kestuse hindamiseks: (1) vajaduspõhise õppetoetuse saamise alusel; (2) vajaduspõhise õppetoetuse jm näitajate alusel

	Õppijad			Lõpetanud			Katkestanud		
	Regressiooni-kordaja	Standard-viga	t-statistik	Regressiooni-kordaja	Standard-viga	t-statistik	Regressiooni-kordaja	Standard-viga	t-statistik
Vabaliige	1000,20	13,14	76,15	929,97	8,22	113,18	921,45	7,63	120,76
Positiivse vastuse saanud õppetoetuste taotluste arv	8,34	1,44	5,81	6,23	1,24	5,04	7,85	1,02	7,70
Saanud vähemalt korra stipendiumi	28,10	8,43	3,33	26,82	6,10	4,39	29,06	5,45	5,33
Võtnud vähemalt korra laenu	13,25	8,95	1,48	13,80	7,52	1,83	19,63	6,29	3,12
Sugu M (võrdlus N)	-11,23	8,03	-1,40	21,75	6,53	3,33	15,65	5,50	2,84
Gümnaasiumi lõpetamise asukoht, võrdlusalus: Tallinn, Tartu									
Muu linn, kus asub kõrgkool/kolledž	,42	10,05	,04	-3,27	7,92	-,41	-5,06	6,83	-,74
Maa või linn, kus pole kõrgkooli	-13,46	7,93	-1,70	-5,56	6,20	-,90	-15,16	5,38	-2,82
Põhikool keel/programm, võrdlusalus eesti keel									
Vene keel	35,98	11,24	3,20	15,25	10,47	1,46	32,30	8,26	3,91
Keelekümblus	36,68	20,73	1,77	12,20	26,14	,47	38,88	17,15	2,27
Õppeaste, võrdlusalus: bakalaureuseõpe									
Rakenduskõrgharidus	38,84	9,26	4,19	-185,01	8,54	-21,66	-29,41	6,37	-4,62
Magistriõpe	-197,63	12,03	-16,43	-298,78	6,21	-48,15	-278,16	6,18	-45,04
Integreeritud õpe	59,37	13,39	4,43	-365,46	52,90	-6,91	41,85	11,33	3,69
Õppe valdkond, võrdlusalus: äridus, õigus, haldus									
Tehnika	53,55	13,57	3,95	66,35	10,09	6,58	119,42	8,43	14,17
Tervis	41,78	14,14	2,96	162,42	11,07	14,67	139,59	9,04	15,44
Humanitaaria	7,53	13,78	,55	75,23	9,69	7,76	95,32	8,51	11,20
Haridus	30,35	16,56	1,83	63,59	10,27	6,19	91,69	9,71	9,45
Sotsiaalteadused	16,63	18,15	,92	78,86	10,44	7,55	83,84	10,27	8,16
IKT	34,02	16,93	2,01	108,74	13,39	8,12	102,37	11,27	9,09
Teenindus	47,59	17,55	2,71	97,84	16,25	6,02	135,78	12,25	11,09
Põllumajandus	-25,96	29,74	-,87	37,06	16,47	2,25	47,95	16,43	2,92
Loodus	7,09	20,29	,35	43,95	10,11	4,35	53,18	10,27	5,18
R ²	0,214			0,532			0,210		
N	2565			2727			1600		

Allikas: EHIS, autori arvutused

Tabel 11. Vajaduspõhise õppetoetuse taotlemine 2013. aastal bakalaureuseõppesse sisseastunute hulgas

Lõpetatud gümnaasiumi piirkond	Taotluste arv	Vastuste jaotumine			
		Positiivsete vastuse arv	Positiivsete vastuste osakaal	Negatiivsete vastuste arv	Negatiivsete vastuste osakaal
Tallinn, Tartu	5,31	1,62	31%	1,58	30%
Muu linn, kus on kõrgkool	5,79	1,82	31%	1,8	31%
Muu asukoht	6,03	1,97	33%	1,78	30%
Kokku	5,71	1,81	32%	1,71	30%

Allikas: EHIS, autori arvutused

Tabel 12. Tartust ja Tallinnast vs mujalt Eestist pärit tudengite majanduslike vajaduste võrdlus, kuni 24 a

	Põhikooli lõpetamise asukoht	
	Tallinn, Tartu	Mujal
N	420	666
Eluase		
Kellega koos Sa õpingute ajal elad? Vanematega/ sugulastega	45%	19%
Kellega koos Sa õpingute ajal elad? Kellegi teisega	22%	41%
Rahaline olukord		
Kas on rahalisi raskusi? Ei ole üldse	25%	19%
Kas on rahalisi raskusi? Väga tõsised raskused	4%	5%
Töötamine		
Töötan kogu semestri vältel	40%	39%
Töötan, et oma elamiskulusid katta (nõustun + nõustun täielikult)	34%	38%
Tööl käimata ei saa ma endale kõrghariduse omandamist lubada (nõustun + nõustun täielikult)	16%	19%
Sissetulekud (neto, eurodes)		
Iseteenitud sissetulek, keskmine	458	494
Iseteenitud sissetulek, mediaan	350	400
Perekonnalt, partnerilt saadud toetus	205	190
Väljaminekud (eurodes)		
Enda tasutud kulud	380	391
Teiste poolt tasutud kulud	314	259

Allikas: Eurostudent VI uuringu andmed, autori arvutused

Tallinnast ja Tartust vs mujalt pärit tudengite erisus paistab silma ennekõike elukohas. Ligi pooled Tallinnast ja Tartust pärit kuni 24 a tudengid elavad koos vanemate või sugulastega,

mujalt tulnutest teeb seda 1/5. Hinnangus oma rahalisele olukorrale väga suuri erinevusi ei ilmne, veidi vähem on mujalt tulnute hulgas neid, kes hindavad, et neil ei ole üldse raskusi. Tööl käimine ei sõltu tudengi taustast, kuid mujalt tulnud töötavad veidi enam elamiskulude katmiseks ning mõne protsendipunkti võrra rohkem on neid, kes ei saaks endale töötamata õppimist lubada. Mujalt tulnute iseteenitud sissetulek on veidi kõrgem kui tallinlastel ja tartlastel. Teistelt (perelt, partnerilt) saadud toetus ja kellegi teise poolt kaetud kulud seevastu väiksemad.

3. Kokkuvõtte

Kokkuvõttes võib öelda, et Eesti vajaduspõhiste õppetoetuste süsteem on sarnane Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega, kus õppemaksu võetakse vähestelt. Võrreldes mitmete riikidega jõuab toetus isegi pigem enamateni – toetust saab ca 1/4 kõigist üliõpilastest. Toetust saab 55% taotlejatest ja positiivse vastuse saab ca iga kolmas taotlus. Taotlejaid on suhteliselt enam bakalaureuse- ja vähem magistriõppes. Valdkondade lõikes on taotlejaid vähem ärianduse ja halduse ning enam humanitaaria, looduse, tehnika ja tervise valdkondades. Mujalt kui Tallinnast ja Tartust kõrgkooli tulijad taotlevad õppetoetust sagedamini ja ka saavad seda enam kordi kui need, kes lõpetasid gümnaasiumi Tallinnas või Tartus. Mujalt tulnute vajadused, arvestades nii eluasest kui perelt jt saadud tuge kulude katmisel on ka suuremad.

Eestis, nagu enamikus teistes riikides, sõltub vajaduspõhise õppetoetuse määramine suuresti perekonna sissetulekust. Õppekava mittetäitmine on toetuse mittesaamise põhjuseks vaid väga väikesel osal õppetoetuse taotlejatest. Eesti üliõpilased ei pea pereliikmete sissetuleku arvestamist aga õiglaseks, kuna vaid 1/3 tudengitest elab koos vanemate või sugulastega ning suur osa (50%) üliõpilaste sissetulekust sõltub hoopis nende endi töötamisest ja väiksem osa (ca kolmandik) pere/partneri toetusest. Samas ei ole pooltel vajaduspõhise õppetoetuse taotlejatest oma sissetulekut ning mittetöötavate üliõpilaste hulgas tuleb 50% sissetulekust vanematelt. Kuigi üliõpilased hindavad toetuse mõju töötamisest loobumisele pigem tagasihoidlikuks, on töö ja toetuse saamine siiski selgelt seotud. Töötavate üliõpilaste hulgas on oluliselt vähem toetuse saajaid kui mittetöötavate hulgas. Ka on selge seos töötundide ja õppetoetuse saamise vahel. Samas pole teada nende seoste põhjuslikkus. Kas (enam) töötavate üliõpilaste sissetulek on toetuse saamiseks liiga suur või annab õppetoetus (osale) siiski võimaluse mitte töötada või töötada vähem?

Vajaduspõhine õppetoetus jõuab enam seda vajava sihtgrupini: nende hulgas, kel on kõige enam rahalisi raskusi, on toetuse saajate osakaal suurem (33%) kui nende hulgas, kel raskusi üldse pole (11%). 2016. aastal moodustas vajaduspõhine õppetoetus üliõpilaste sissetulekust keskmiselt 6%, kõige kõrgem (9%) on see LTT ning tervise ja heaolu tudengite hulgas ning neil tudengitel (9%), kes semestri vältel ei tööta. Toetuse saajate hulgas moodustab toetus aga 28% nende sissetulekust, mis on märkimisväärne osa.

Kuni 24-aastastest tudengitest teenivad ise sissetulekut 45%. Nende netosissetuleku mediaan on 400 eurot. Vajaduspõhise õppetoetuse seisukohast tähendab see, et ligi kaks kolmandikku kuni 24-aastastest üliõpilastest peaksid saama toetust, kui nende sissetulekute arvestamisel ei võetaks arvesse pereliikmeid. Seda on ligi kolm korda enam, kui täna on toetuse saajaid. See tähendab, et vajaduspõhise õppetoetuse maksmine nii, et kõik kuni 24-aastased tudengid

on perest lahti seotud, pole tänaste vahendite juures võimalik. Selline süsteem oleks ka ebaõiglane nende tudengite suhtes, kes on sunnitud ise suuremat sissetulekut teenima, kuna nende peretugi on väiksem ja nende tegelikud kulud/vajadused on suuremad. Need tudengid on suurema tõenäosusega pärit väljastpoolt Tallinna või Tartut ning taotlevad ja saavad praegu toetust suurema tõenäosusega. Rahaliselt oleks suur täiendav kulu (ca 2,5 milj) ka see, kui tõsta minimaalse toetuse määra keskmise toetuse määrani.

EHISE andmetel tehtud analüüs näitab, et katkestanud taotlevad õppetoetust teistest sagedamini ja saavad taotlusele suurema tõenäosusega negatiivse vastuse. Nominaalajaga õppijad ja lõpetajad taotlevad enam ja saavad võrreldes nominaalaja ületanutega suurema tõenäosusega vajaduspõhist õppetoetust. Akadeemilise puhkuse võtmine ei seostu vajaduspõhise õppetoetuse taotlemise ja saamisega. Nii õppijate, lõpetanute kui ka katkestajate hulgas on õppetoetuse saamine positiivselt seotud õpingute pikkusega, samuti stipendiumi saamine ja õppelaenu võtmine. Toetust taotlevad ja ka saavad sagedamini need, kes tulevad bakalaureuseõppesse õppima, olles gümnaasiumi lõpetanud väljaspool Tallinna või Tartut. Magistriõppes on samas grupis rohkem taotlusi, kuid mitte positiivseid vastuseid, mis tõenäoliselt seostub sellega, et mujalt tulnute ise teenitud töötasu on kõrgem, nagu on suuremad ka nende kulutused/vajadused.